

УДК 528.94:2:004.9(476)(047.31)

Г. Озем, викл., А. Шавель, студ.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНФЕСІЙНОЇ СТРУКТУРИ ГРОДНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

У статті розглядаються особливості формування конфесійної структури Гродненської області. Розглянуто територіальну організацію релігійного простору області, виявлено основні закономірності у поширенні релігійних громад в регіоні.

The features of formation of religious structures of the Grodno area are considered in this article. The territorial organization of religious space of area is considered, the basic laws in distribution of religious communities in region are revealed.

Гродненська область відрізняється більшою, в порівнянні із загальнореспубліканською, релігійністю населення. Згідно даних соціологічного опитування, проведеного в 2003 р. під егідою Ради у справах релігій і національностей Гродненського обласного університету, з релігією себе співвідносить 89,9% опитаних (середнереспубліканський показник – близько 50%). До православних себе віднесли 50,8% респондентів, до католиків – 31%. Про релігійність населення області можна судити за кількістю зареєстрованих громад.

На 01.01.2005 р. в області було зареєстровано 445 релігійних громад (близько 16% від республіканської чисельності), з яких 364 (82%) – громади традиційних для Білорусі конфесій (православ'я, католицизму, ісламу, греко-католицизму, іудаїзму, лютеранства), тоді як в загальнореспубліканській структурі релігійних громад перераховані вище конфесії складають лише 66%. У області зосереджено близько 39% громад Римсько-католицької церкви (РКЦ), 33% мусульманських і всього 9% протестантських громад.

Протестантизм в Гродненській області поширений значно менше, ніж в інших областях Білорусі. Характерною особливістю тут є і майже рівна кількість православних та католицьких громад (181 і 170 відповідно). Проте їх поширення територією області є досить нерівномірним.

З розпадом СРСР почався новий етап в розвитку релігії в Білорусі. Швидкими темпами відроджувалися традиційні релігії – православ'я і католицизм. Так, якщо 1.06.1992 р. в Гродненській області налічувалося 119 православних і 136 католицьких громад, то через півтора роки (1.01.1994 р.) їх чисельність склала відповідно 143 і 145. Потім темпи зростання знизилися, і в 2000 році кількість православних громад склала 170, а католицьких – 164. За цей період православ'я перевершило католицизм за чисельністю приходів. А в 2005 р. співвідношення громад вказаних конфесій склало 181 на 170 відповідно.

Значні зміни відбулися і з протестантизмом. Чисельність його громад зросла з 28 в 1992 р. до 32 в 1994 р., 87 в 2000 р. і 94 в 2003 р. Потім зростання зупинилося (у 2004 р. стільки ж), а до 1.01.2005 р. їх кількість зменшилася до 82. У територіальному аспекті конфесійна ситуація в Гродненській області протягом 1990-х рр. також змінювалася. При розгляді динаміки розвитку католицизму і православ'я в районному розрізі можна виділити райони найбільш і найменш інтенсивного виникнення релігійних громад. За період з 1.06.1992 до 1.06.2005 р. у Білоруської православної церкви (БПЦ) більше всього громад з'явилися в Лідському (9), Слонимському (8), Гродненському (6), Новогрудському, Щучинському, Волковиському (по 5 в кожному), Сморгонському (4), Берестовицькому, Дятловському районах і м. Гродно (по 3 в кожному). У решті районів – один або два. У РКЦ за цей період нових громад більше всього з'явилося в Лідському (7), Гродненському (6), Щучинському (3) районах, м. Гродно (4). У решті районів – по 1

або по 2, або не з'явилися зовсім. Як відмічено, БПЦ у пострадянський період в регіоні веде себе значно активніше у плані створення нових приходів, ніж РКЦ. Це пояснюється меншою (по відношенню з католицизмом) насиченістю території – результат утисків православ'я у період знаходження Західної Білорусі у складі Польщі. Територія області на початку 1990-х рр. виявилася значно забезпеченою католицькими приходами, що, вірогідно, викликало меншу потребу РКЦ у створенні нових громад. Водночас при розгляді співвідношення кількості релігійних громад двох домінуючих конфесій з чисельністю культових споруд, можемо спостерігати, що культових об'єктів у обох церкв більше, ніж громад (у 2005 р. 206 на 181 відповідно у БПЦ та 216 на 170 відповідно у РКЦ). Це дозволяє припустити, що дані конфесії не у повній мірі реалізували свій потенціал у забезпеченні віруючих приходами, а менша активність РКЦ в цьому пов'язана, у тому числі, з кадровою проблемою (у 2000 р. понад 70 ксьондзів були громадянами інших держав, переважно Республіки Польща). На території регіону діє 3 православних монастирі (чоловічий – у с. Жировичі Слонимського району, жіночий – в м. Гродно і в с. Богуші Сморгонського району), та 4 католицькі жіночі чернечі громади (в с. Каменка Щучинського району, м. Новогрудку, м. Ліді й м. Гродно), а також православні духовна семінарія і академія (с. Жировичі), православне духовне училище (м. Слоним) та римсько-католицька духовна семінарія (м. Гродно).

Змінилось за пострадянський період і співвідношення православних та католицьких громад в адміністративних районах області. У 1992 р. кількість католицьких приходів перевершувала чисельність православних приходів в містах Ліда і Слоним, у Волковиському, Вороновському, Гродненському, Ів'євському, Лідському, Островецькому, Ошмянському, Сморгонському і Щучинському районах (у 9 з 17), в м. Гродно співвідношення приходів наведених конфесій було рівним. У багатьох із цих районів різниця була доволі незначною (Вороновському, Гродненському, Островецькому, Ошмянському і Сморгонському). У 2005 р. таких районів лишилось всього 6 (Вороновський, Гродненський, Ів'євський, Лідський, Островецький, Ошмянський), однак в м. Гродно громад РКЦ стало на 1 більше, ніж православних. В Сморгонському і Щучинському районах співвідношення приходів даних конфесій стало рівним, різниця збереглась лише в Вороновському, Гродненському, Островецькому і Ошмянському районах.

Греко-католицька церква в Гродненській області представлена 2 громадами – у містах Гродно і Ліді.

Мусульманство пов'язано з місцями проживання татарського етносу (Гродненський, Ів'євський, Лідський, Новогрудський, Ошмянський, Слонимський, Щучинський райони і м. Гродно). Іудейські громади розташовані, як правило, в містах (Гродно, Ліда). Традиційні для Білорусі лютеранські громади наявні в Гродно (2) і Ліді (1).

Розвиток протестантизму у Гродненській області є доволі специфічним. Сильний вплив на населення тра-

диційних для регіону православ'я і католицизму стримує поширення нових релігійних течій. Ця обставина, а також конкуренція між двома найкрупнішими конфесіями, стимулюючи активність їх місіонерської діяльності стають перепорою в області протестантських течій. Найбільшими з них є Християни віри Євангельської (ХВЕ) і Євангельські християни-баптисти (ЄХБ). Ці конфесії були наявні в області ще у радянський час. На 1.06.1992 р. чисельність цих громад тут складала відповідно 10 і 15. Через півтора роки їх співвідношення стало протилежним – 15 та 10 (частина ЄХБ приєдналась до ХВЕ). З цього часу кількість приходів ХВЕ стала перевищувати ЄХБ і протягом 1990-х рр. доволі швидко зростала. Однак на початку XXI ст. їх зростання, як і збільшення баптистів стало призупинятися, частина громад самоликвідувалась в ході перереєстрації, і в 2005 р їх чисельність складала 33 (ХВЕ) і 17 (ЄХБ). Серед інших протестантських течій у 1992 р. були Християни віри апостольської (ХВА) – 2 громади (у м. Гродно і м. Мости) та Адвентисти сьомого дня (АСД) – 1 громада (в м. Гродно). У 2005 р. чисельність цих громад стала складати відповідно 3 та 7. У пострадянський період на території області з'явилися і ряд нових протестантських напрямів. До них відносяться: Новоапостольська церква, Християни повного Євангелія, Свідки Єгови, Церква Христова, Йоганська Церква. Перші дві конфесії мають по 6 громад, Свідки Єгови – 5, а останні дві представлені лише по одній громаді кожна, розташованих у обласному центрі. Переважна більшість громад розташована в містах. Причому, як правило, чим більше місто, тим більше у ньому протестантських приходів. Лише деякі громади ЄХБ та ХВЕ розташовані у сільській місцевості. У даний час в області діє також одна громада старообрядницької церкви, і одна громада кришнаїтів. Обидві розташовані в м. Гродно.

У результаті за пострадянський період на території Гродненської області сформувалася своєрідна релігійна ситуація. Існують значні територіальні особливості поширення приходів конфесій. Можемо виділити практично католицькі райони, у яких частка католицьких громад у загальній структурі з православними (у даному випадку всіма іншими конфесіями можемо знехтувати через їх відносну малочисельність) складає понад 85% – це Островецький і Вороновський райони (2005 р).

До районів зі значною перевагою католицизму, на наш погляд, доречно віднести ті, у яких громад РКЦ складає 60–85% – це Гродненський і Ошмянський райони.

До православно-католицьких (у яких частка приходів обох конфесій варіює у межах 40–60%) – Щучинський, Лідський, Ів'євський, Сморгонський, Дятловський, Мостовський, Волковиський, Зельвенський райони і м. Гродно.

УДК 911.3

А. Кібка, асп.

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розглянуто регіональні відмінності фінансування розвитку малого підприємництва в Україні.

Some regional differences of small enterprise financing in Ukraine are revealed.

Фінансування малого підприємництва є одним з найважливіших факторів його розвитку. Воно значно диференційоване в регіональному розрізі. Саме тому є потреба в детальному аналізі різних складових фінансування малого підприємництва за регіонами України.

Окремі аспекти розвитку малого підприємництва досліджені в роботах З. Варналія, О. Барановського, М. Долішнього, М. Козоріза, А. Даниленка, Т. Говорушка, О. Тимченка. Але географічні аспекти кредитування,

До районів зі значним переважанням православ'я можемо віднести: Новогрудський, Кропечський, Слонимський, Свислочський і Берестовицький, у яких частка православних приходів у загальній структурі з католицькими складає 60 – 85%. Таким чином, католицькі приходи мають найбільшу концентрацію у Білорусько-Литовському прикордонні, яка поступово зменшується у південно-східному напрямку.

Станом на 01.01.2007 р. у Гродненській області було зареєстровано 449 громад. Абсолютним лідерами є Лідський, Гродненський райони та м. Гродно, у яких налічувалось 46, 45 і 38 зареєстрованих громад відповідно, які репрезентували практично всі віровчення, що сповідаються у області. В цілому у Лідському районі сконцентровано 10,3%, в м. Гродно – 8,5%, у Гродненському районі – 10,2% всіх громад, зареєстрованих у області.

Показники ступеня концентрації релігійних громад підтверджують поляризацію конфесійного простору. У межах 8 адміністративних одиниць з сумарною часткою 48,6% від площі регіону і часткою у чисельності населення 71,4% зареєстровано 62,2% релігійних громад. На цій територіальній структурі зосереджено найбільші міські поселення області, що мають розвинуту соціально-економічну інфраструктуру – м. Гродно, м. Ліда, м. Слоним, географічне положення яких підтверджує західно-східні тренди зменшення релігійності. У зоні крайньої периферії регіонального конфесійного поля зареєстровано 17,6% релігійних громад, проживає 11,5% населення на 23,3% площі регіону (Берестовицький, Вороновський, Зельвенський, Островецький, Ошмянський та Свислочський райони).

Очевидно, що в залежності від положення району у межах конфесійного простору від центру до крайньої периферії потенційна чисельність прихожан скорочується, а територіальний радіус обслуговування релігійних центрів зростає.

Найближчим часом, вірогідно, конфесійна ситуація Гродненської області значно не зміниться. У просторово-часовому відношенні прослідковується стійка динаміка відродження ролі громад УПЦ і протестантських конфесій. РКЦ не має такого кількісного вираження активної місіонерської діяльності у порівнянні з православ'ям та протестантизмом. Однак у обох конфесіях існує проблема сільських приходів, пов'язана з все більш зростаючою урбанізацією населення. Територіальні особливості конфесійної сфери значних змін, на наш погляд, не зазнають. Вочевидь, посиляться позиції православної церкви, у тому числі і в районах, де переважає католицизм.

Надійшла до редколегії 04.09.2007

надання інвестицій малому підприємству, приміщень, держзамовлень, консультаційних і організаційних послуг потребують детальнішого аналізу.

Метою даної роботи є виявлення регіональних відмін різних складових фінансування малого підприємництва в Україні.

Основними факторами розвитку малого підприємництва в Україні є організаційно-правові та соціально-економічні. Серед організаційно-правових факторів важ-